

Sygn. akt **IC 613/12**

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 4 maja 2015 r.

Sąd Okręgowy w Płocku Wydział Cywilny

w składzie:

Przewodniczący SSO Renata Szatkowska

Protokolant: sekretarz sądowy Anna Bogacz

po rozpoznaniu na rozprawie w dniu 4 maja 2015r. w P.

sprawy z powództwa A. R.

przeciwko Z. T.

o ustalenie nieważności czynności prawnej

1. ustala, iż umowa darowizny, zawarta w dniu 17.02.1994r. w kancelarii notarialnej w P. przed notariuszem Z. P. w formie aktu notarialnego o nr rep. (...), jest nieważna w zakresie darowania Z. T. przez A. T. (obecnie noszącej nazwisko R.) udziału wynoszącego 1/4 części zabudowanej nieruchomości rolnej, położonej we wsi S., gmina P., dla której Sąd Rejonowy w Płońsku prowadzi księgę wieczystą (...),
2. umarza postępowanie w zakresie żądania zapłaty,
3. przyznaje adw. M. P. ze Skarbu Państwa – Sąd Okręgowy w Płocku wynagrodzenie za pomoc prawną świadczoną z urzędu w kwocie 3.600 zł (trzy tysiące sześćset złotych) + podatek VAT w wysokości 23%,
4. nakazuje pobrać od Z. T. na rzecz Skarbu Państwa – Sąd Okręgowy w Płocku kwotę 6.095, 70zł (sześć tysięcy dziewięćdziesiąt pięć złotych siedemdziesiąt groszy) tytułem zwrotu wydatków,
5. nie obciąża A. R. obowiązkiem zwrotu Z. T. kosztów zastępstwa procesowego w zakresie żądania zapłaty.

IC 613/12

UZASADNIENIE

Po ostatecznym sprecyzowaniu powództwa A. R. wniosła o ustalenie, iż umowa darowizny, zawarta w dniu 17 lutego 1994r. w Kancelarii Notarialnej w P. przed notariuszem Z. P. w zakresie dotyczącym przekazania przez nią pozwanemu 1/4 udziału w zabudowanej nieruchomości rolnej, opisanej w § 1 przedmiotowego aktu, jest nieważna. Podała, iż od 14 roku życia choruje na schizofrenię i nie wie, jak to się stało, że w 1994r. podarowała bratu swój udział w nieruchomości. Jako podstawę prawną żądania wskazała art. 82 kc w związku z art. 189 kpc. Cofnęła żądanie zapłaty.

Z. T. wniósł o oddalenie powództwa; podał, iż w dacie darowizny powódka wiedziała, co robi. Wyraził zgodę na cofnięcie powództwa o zapłatę.

Sąd ustalił, co następuje :

Umową darowizny z dnia 17 lutego 1994r., zawartej przed notariuszem Z. P. w formie aktu notarialnego za nr rep.(...) A. R.(ówczasie T.) podarowała swojemu bratu, Z. T.do jego majątku odrębnego swój udział wynoszący 1/4 w

nieruchomości rolnej położonej we wsi S.o powierzchni 8,46 ha, który to udział odziedziczyła ona po swoim ojcu, J. T. (1). Tą samą umową B. T. (1), matka stron, także podarowała synowi, Z. T. swój udział w przedmiotowej nieruchomości, odziedziczony po mężu. Obdarowany ustanowił na rzecz matki i siostry służebność w zakresie korzystania przez każdą z nich z pokoju, łazienki i strychu, na rzecz matki ponadto korzystania z kurnika, dostarczania jednego świniaka rocznie i 2 litrów mleka dziennie, a także korzystania z podwórka i sprawienia pogrzebu (v. k. 8-10 umowa darowizny).

Umowa darowizny sporządzona została z inicjatywy B. T. (2) i powódki; prosiły Z. T., by przejął od nich ich udziały w nieruchomości, obawiały się bowiem, że stracą świadczenia rentowe, jeśli będą właścicielkami ziemi. Nie było uzgodnień, że Z. T. zapłaci siostrze za ziemię (v. zeznania świadka, J. B. k. 163-164, zeznania świadka, M. C. k. 163, zeznania świadka, J. T. (2) k. 100-101, zeznania pozwanego Z. T. k. 55, k. 98-99, k. 173).

W dniu dokonania darowizny A. R. była chora psychicznie; cierpiała na zaburzenia afektywne dwubiegunowe od 14 roku życia. W dacie podpisania umowy z uwagi na swój stan zdrowia, tj. zaburzenia depresyjne, upośledzenie umysłowe i wynikająca z tego sugestywność, znajdowała się w stanie wyłączającym świadome i swobodne podejmowanie decyzji i wyrażanie woli. W tym okresie leczyła się w Instytucie (...) w W. . Formalności związane z podpisaniem umowy załatwiał Z. T.. Powódka nie pamięta, jak przebiegało podpisanie umowy darowizny, pamięta, że brat mówił jej, że jak odda mu ziemię, to on da jej pieniądze za ziemię. Nie czytała aktu notarialnego, nie pamięta, czy notariusz przeczytał treść aktu, nie zauważyła, że akt zatytułowany był „umowa darowizny”, nie wie, czym różni się umowa darowizny od umowy sprzedaży. Wiedziała, że oddaje bratu swoją ziemię, ale wierzyła, że brat jej nie oszuka, że kiedyś da jej pieniądze . Nie miała pytań co do treści aktu notarialnego, podpisała go bez zastrzeżeń (v. zeznania powódki, A. R. k. 55, k. 97-98, zeznania pozwanego, Z. T. k. 99, opinie biegłych, lekarza psychiatry A. K. i psychologa W. S. k. 217-221 oraz k. 268-269).

Pierwszy raz A. R. trafiła do szpitala psychiatrycznego w dniu 1 lipca 1985r. do Z., przebywała tam do 4 września 1985r., rozpoznano wówczas u niej zaburzenia sfery emocjonalnej (v. dokumentacja leczenia powódki k. 131-150).

W następnych latach powódka przebywała wielokrotnie w szpitalach :

- od 21 grudnia 1989r. do 1 lutego 1990r. w (...) Zespole (...) w G. z rozpoznaniem psychozy schizoafektywnej (v. dokumentacja leczenia powódki k. 65, k. 122),
- od 16 stycznia 1992r. do 15 kwietnia 1992r. w Wojewódzkim Szpitalu Dla Nerwowo i Psychicznie Chorych w G., z rozpoznaniem schizofrenii paranoidalnej (v. dokumentacja leczenia powódki k. 122),
- od 17 kwietnia 1992r. do 25 kwietnia 1992r. w Wojewódzkim Szpitalu Dla Nerwowo i Psychicznie Chorych w G., z rozpoznaniem schizofrenii paranoidalnej (v. dokumentacja leczenia powódki k. 122),
- od 27 kwietnia 1992r. do 14 lipca 1992r. w Instytucie (...) w W., z rozpoznaniem psychozy schizoafektywnej i zespołu maniakalnego, przyjęta z powodu nasilenia objawów neuroleptyzacji (v. dokumentacja leczenia powódki k. 128),
- od 26 września 1994r. do 4 października 1994r. w Instytucie (...) w W., z rozpoznaniem psychozy schizoafektywnej, przyjęta z powodu obniżenia nastroju i myśli samobójczych (v. dokumentacja leczenia powódki k. 128),
- od 18 kwietnia 1997r. do 1 sierpnia 1997r. w Instytucie (...) w W., z rozpoznaniem psychozy schizoafektywnej (v. dokumentacja leczenia powódki k. 128),
- od 6 października 1997r. do 18 listopada 1997r. w Instytucie (...) w W., z rozpoznaniem psychozy schizoafektywnej- zespół depresyjny, z powodu podjęcia próby samobójczej (v. dokumentacja leczenia powódki k. 128),
- od 10 czerwca 1998r. do 14 lipca 1998r. w Instytucie (...) w W., z rozpoznaniem psychozy schizoafektywnej, z powodu zaostrzenia psychozy (v. dokumentacja leczenia powódki k. 128),

- od 7 stycznia 2000r. do 4 lutego 2000r. w Instytucie (...) w W., z rozpoznaniem zespołu hipomaniakalnego w przebiegu psychozy schizofrenicznej (v. dokumentacja leczenia powódki k. 128),
- od 14 lipca 2001r. do 17 lipca 2001r. w SPZOZ w P. z rozpoznaniem zatrucia lekami i psychozą schizofreniczną (v. dokumentacja leczenia powódki k. 128),
- od 23 lipca 2001r. do 28 sierpnia 2001r. w Instytucie (...) w W., z rozpoznaniem zespołu depresyjnego w przebiegu psychozy schizofrenicznej (v. dokumentacja leczenia powódki k. 128),
- od 26 października 2002r. do 29 listopada 2002r. w Instytucie (...) w W., z rozpoznaniem psychozy schizofrenicznej (v. dokumentacja leczenia powódki k. 128),
- od 21 listopada 2004r. do 8 grudnia 2004r. w Instytucie (...) w W., z rozpoznaniem psychozy schizofrenicznej (v. dokumentacja leczenia powódki k. 128),
- od 10 stycznia 2005r. do 7 lutego 2005r. w Instytucie (...) w W., z rozpoznaniem psychozy schizofrenicznej (v. dokumentacja leczenia powódki k. 128),
- od 16 marca 2005r. do 6 kwietnia 2005r. w Wojewódzkim (...) ZOZ w G., z rozpoznaniem zaburzenia schizofrenicznego (v. dokumentacja leczenia powódki k. 71, k.122),
- od 21 lipca 2005r. do 17 października 2005r. w Instytucie (...) w W., z rozpoznaniem zaburzenia schizofrenicznego (v. dokumentacja leczenia powódki k. 128),
- od 18 października 2005r. do 28 października 2005r. w Wojewódzkim (...) ZOZ w G., z rozpoznaniem zaburzenia schizofrenicznego (v. dokumentacja leczenia powódki k. 73, k.122),
- od 10 grudnia 2005r. do 17 grudnia 2005r. w Wojewódzkim (...) ZOZ w G., z rozpoznaniem zaburzenia schizofrenicznego (v. dokumentacja leczenia powódki k.122),
- od 27 sierpnia 2006r. do 4 września 2006r. w ZOZ Szpitalu (...) w S., z rozpoznaniem psychozy schizofrenicznej (v. dokumentacja leczenia powódki k. 76, k.107-120),
- od 5 września 2010r. do 16 września 2010r. w Instytucie (...) w W., z rozpoznaniem zaburzenia schizofrenicznego (v. dokumentacja leczenia powódki k. 128),
- od 4 maja 2011r. do 9 maja 2011r. w Instytucie (...) w W., z rozpoznaniem schizofrenii (v. dokumentacja leczenia powódki k. 128),
- od 17 maja 2011r. do 2 czerwca 2011r. w Instytucie (...) w W., z rozpoznaniem depresji popsychotycznej (v. dokumentacja leczenia powódki k. 128),
- od 14 czerwca 2011r. do 30 sierpnia 2011r. w Instytucie (...) w W., z rozpoznaniem zaburzenia schizofrenicznego (v. dokumentacja leczenia powódki k. 128),
- od 11 września 2011r. do 19 września 2011r. w Instytucie (...) w W. (v. dokumentacja leczenia powódki k. 128),
- od 25 maja 2012r. do 28 maja 2012r. w Instytucie (...) w W., z rozpoznaniem zaburzenia schizofrenicznego (v. dokumentacja leczenia powódki k. 128),
- od 7 czerwca 2012r. do 15 czerwca 2012r. w Instytucie (...) w W., z rozpoznaniem zaburzeń afektywnych dwubiegunowych (v. dokumentacja leczenia powódki k. 128),

- od 30 grudnia 2012r. do 3 stycznia 2013r. w Instytucie (...) w W., z rozpoznaniem zaburzeń afektywnych dwubiegunowych (v. dokumentacja leczenia powódki k. 128),

A. R. korzystała także i korzysta nadal z opieki psychiatrycznej w (...) w W. z uwagi na rozpoznanie psychozy schizoafektywnej:

- w 1992r. : 15 września, 18 września, 1 października, 15 października, 9 listopada, 25 listopada,

- w 1993r. : 4 stycznia, 19 stycznia, 22 stycznia, 4 lutego, 15 lutego, 12 marca, 15 kwietnia, 11 maja, 14 czerwca, 30 lipca, 1 września, 2 września, 28 października, 16 grudnia,

- w 1994r.: 11 stycznia, 1 lutego, 1 marca , 6 maja, 23 maja, 31 maja, 16 czerwca, 28 lipca, 20 września, 26 września, 18 października, 17 listopada, 28 grudnia,

- w 1995r. : 20 lutego, 7 kwietnia, 1 czerwca, 2 sierpnia, 18 września, 15 listopada,

- także w latach w 1996r. – 2014 (v. dokumentacja leczenia powódki k. 207).

W okresie bezpośrednio poprzedzającym podpisanie umowy darowizny powódka podała w poradni zdrowia psychicznego w dniu 11 stycznia 1994r. : „ od S. spadek aktywności, może spać całe dnie, wstaje tylko na posiłki, nie ma doznań psychotycznych”, zaś w dniu 1 lutego 1994r. „samopoczucie nieco lepsze, niż podczas poprzedniej wizyty, jest aktywniejsza, ale nadal nieco przygnębiona, chciałaby mieć więcej energii i chęci do pracy, skarży się na drżenie rąk”. Natomiast po sporządzeniu umowy, w dniu 1 marca 1994r. : „od połowy lutego poprawa samopoczucia, nastrój i napeł wyrównany, bez objawów wytwórczych (v. dokumentacja leczenia powódki k. 207).

Choroba powódki objawiała się tym, że niekiedy robiła dziwne grymasy, mówiła coś do siebie, biegała po mieszkaniu bez celu, chciała gdzieś wychodzić, zachowywała się nerwowo, była nadpobudliwa, agresywna, miała „dziwne oczy”, powtarzała te same słowa, chodziła po wsi, albo biegała środkiem szosy, nie mogła spać, albo spała bardzo dużo, nie potrafiła niczym się zająć Przyjmowała leki, wtedy czuła się dobrze, niekiedy jednak „buntowała się” i nie brała lekarstw (v. zeznania świadka, M. C. k. 163, zeznania świadka, J. T. (2) k. 100-101, zeznania świadka, B. T. (2) k. 101, zeznania pozwanego, Z. T. k. 99 i k. 173, zeznania powódki, A. R. k. 173).

Jeszcze przed otrzymaniem udziałów w nieruchomości Z. T. uprawiał ziemię ojca, po kilku latach wydzierżawił ją, gdyż nie był w stanie zajmować się swoim gospodarstwem i uprawiać ziemi po ojcu (v. zeznania pozwanego, Z. T. k. 56, zeznania świadka, B. T. (2) k. 101).

W 1999r. zaczęły się nieporozumienia między nim a matką i siostrą. B. T. (2) miała pretensje do syna, że nie wypełnia on warunków służebności, wniosła sprawę o zapłatę z tego tytułu, sąd uwzględnił jej powództwo. W toku sprawy o zapłatę Z. T. zadeklarował, że chce zwrócić matce udział w nieruchomości, jaki od niej otrzymał (v. zeznania pozwanego, Z. T. k. 56, zeznania świadka, B. T. (2) k. 101).

Umową przeniesienia własności z dnia 7 czerwca 2000r., zawartą przed notariuszem J. Z. w formie aktu notarialnego za nr rep.(...)Z. T. zwrócił na rzecz swojej matki, B.T. udział wynoszący 1/4 w przedmiotowej nieruchomości (v. umowa przeniesienia własności k. 30-31).

A. R. domagała się od brata pieniędzy za przekazaną mu ziemię. W 2004r. otrzymała od niego 3.000 zł. Pokwitowała odbiór tych pieniędzy, w dokumencie wpisano, iż jest to pożyczka. Powódka nie wie, dlaczego napisała taką treść oświadczenia, nie chciała pożyczać pieniędzy od brata, uważała, że są to pieniądze za ziemię. Treść pisma podyktował jej brat (v. pismo powódki kwitujące odbiór 3.000 zł k. 51, zeznania powódki, A. R. k. 55).

A. R. jest mężatką, ma dwoje dzieci, w wieku obecnie 11 i 12 lat. Utrzymuje się z renty inwalidzkiej w kwocie 880 zł miesięcznie, rentę otrzymuje od 1990r. Nigdy nie pracowała zawodowo. Nadal leczy się w Instytucie (...) w W.. Jej mąż zarabia ok. 2.000 zł miesięcznie (v. zeznania powódki, A. R. k. 55).

Powyższy stan faktyczny ustalony został na podstawie częściowych zeznań powódki, A. R. (k. 54-55, k. 97-98, k. 172-173), zeznań pozwanego, Z. T. (k. 55-56 , k. 98-99, k. 173), zeznań świadków: J. T. (2) (k. 100-101), M. C. (k. 163), J. B. (k. 163-164), częściowych zeznań świadka, B. T. (2) (k. 101-102), opinii biegłych, lekarza psychiatrii A. K. i psychologa W. S. (k. 217-221 oraz k. 268-269), a także w oparciu o dokumenty w postaci: umowy darowizny (k. 8-10), umowy przeniesienia własności (k. 30-31), dokumentacji leczenia powódki (k. 65-81, k. 107-120, k. 122, k. 128, k. 131-150, k. 207).

Niewiarygodne są zeznania powódki, A. R. i świadka, B. T. (2), iż powódka nie zwracała się do brata o przejęcie od niej ziemi, że to Z. T. należał, by powódka oddała mu swój udział w nieruchomości. Przeczą temu zeznania nie tylko pozwanego, ale także świadków : J. B., M. C. , J. T. (2).

Z tym, że podkreślić należy, że nie miała znaczenia dla rozstrzygnięcia sprawy okoliczność, kto wystąpił z inicjatywą przekazania udziału w nieruchomości Z. T. przez powódkę, bez znaczenia było, czy to powódka „błagała” brata o przejęcie ziemi i jeździła do niego w tej sprawie, czy to pozwany należał na przekazanie mu nieruchomości. Istotą sprawy była bowiem odpowiedź na pytanie, czy w dacie sporządzenia umowy darowizny powódka była zdolna do świadomego i swobodnego działania z uwagi na swój stan psychiczny.

Za niezasadne uznano zastrzeżenia pozwanego do opinii, zawarte w pkt 1 pisma z 26 września 2014r. Biegle bowiem w swojej opinii omówiły szczegółowo, na jakiej podstawie wnioskowały, że powódka w dacie podpisania umowy znajdowała się w stanie wyłączającym świadome i swobodne podejmowanie decyzji i wyrażanie woli; przeanalizowały stosowną dokumentację medyczną i na tej podstawie wyprowadziły wnioski co do stanu zdrowia A. R..

Sąd zważył, co następuje:

Zgodnie z art. 82 kc nieważne jest oświadczenie woli złożone przez osobę, która z jakichkolwiek powodów znajdowała się w stanie wyłączającym świadome albo swobodne powzięcie decyzji i wyrażenie woli; dotyczy to w szczególności choroby psychicznej, niedorozwoju umysłowego, albo innego, chociażby nawet przemijającego, zaburzenia czynności psychicznych.

Stan wyłączający świadome albo swobodne powzięcie decyzji i wyrażenie woli występuje w tych sytuacjach, kiedy możliwość wolnego wyboru osoby składającej oświadczenie woli jest całkowicie wyłączona, kiedy nie zdaje ona sobie sprawy ze znaczenia własnego postępowania. Nieważność oświadczenia woli w takich przypadkach jest bezwzględna, zaś możliwość wystąpienia z powództwem o stwierdzenie nieważności nie jest ograniczona czasowo.

Ponieważ ustalenie, czy powódka w dacie darowizny znajdowała się w stanie wyłączającym świadome albo swobodne powzięcie decyzji i wyrażenie woli, wymagało wiadomości specjalnych, sąd zasięgnął opinii biegłych, lekarza psychiatrii i psychologa.

Biegle stwierdziły, iż A. R. jest osobą psychicznie chorą, cierpi na zaburzenia afektywne dwubiegunowe. Wielokrotnie występowały u niej naprzemiennie stany maniackalne, bądź depresyjne, często z objawami psychotycznymi. Zwykle nasilenie objawów było tak znaczne, że skutkowało hospitalizacjami psychiatrycznymi. W czasie, kiedy dokonywana była darowizna, tj. 17 lutego 1994r., powódka nie była leczona szpitalnie. Wcześniejsze pobyty w szpitalach od stycznia 1992r. do lipca 1992r., skutkowały uspokojeniem, potem wyrównaniem nastroju, poprawą kontaktu z otoczeniem. Po wypisaniu ze szpitala powódka wielokrotnie przyjeżdżała do instytutu psychiatrii w celu kontroli poziomu litu, nie obserwowano, by jej stan uległ zmianie. W styczniu i lutym 1994r., a więc w okresie bezpośrednio poprzedzającym zawarcie umowy darowizny, nastąpiło pogorszenie stanu psychicznego powódki o obrazie zespołu depresyjnego. W miesiącach jesiennych 1993r. A. R. martwiła się nieporozumieniami w rodzinie (konflikt w rodzinie, sugestie utraty świadczenia rentowego, stanowiącego jedyne źródło jej utrzymania), pojawiły się objawy depresji. Wszystkie te okoliczności stanowią wg biegłych podstawę do oceny, że w dniu 17 lutego 1994r. A. R. z uwagi na swój stan zdrowia, tj. zaburzenia depresyjne, upośledzenie umysłowe i wynikająca z tego sugestyjność, znajdowała się w stanie wyłączającym świadome i swobodne podejmowanie decyzji i wyrażanie woli.

Wobec powyższego uznać należało, iż czynność prawna A. R. w postaci darowania swojemu bratu udziału w nieruchomości dotknięta była wadą oświadczenia woli, co skutkuje stwierdzeniem nieważności tej czynności prawnej. Z tych względów powództwo uwzględniono.

Ponieważ powódka cofnęła powództwo w zakresie żądania zapłaty, a pozwany wyraził zgodę na powyższą czynność, należało na podstawie art. 355 kpc w zw. z art. 203 kpc umorzyć postępowanie. Z okoliczności sprawy wynika, iż cofnięcie pozwu nie jest sprzeczne z prawem, ani z zasadami współżycia społecznego, nie zmierza też do obejścia prawa.

O kosztach procesu orzeczono na podstawie art. 98 kpc, obciążając nimi pozwanego w całości jako stronę przegrywającą proces. Na kwotę kosztów procesu składa się : wynagrodzenie pełnomocnika drugiej strony (3.600 zł plus podatek VAT), wydatki związane ze zgromadzeniem dokumentacji medycznej (72,15 zł + 240,05 zł + 21,05 zł + 16,30 zł + 69,51 zł) oraz wydatki na opinie biegłych (375 zł + 490 zł + 191,82 zł +191,82 zł).